

François-Xavier Mathias

Ivan Kokot

Čim su, srpnja 1939. završeni na mojoj gimnaziji privatni ispiti, otputovao sam u Strasbourg, ne bih li ublažio dijabetes i u uspomenu proslavio 10-godišnjicu svojega svećeništva. Bio sam, jasno, presretan: opet se susresti i govoriti, u zgradi nekadanje svoje (i Goethe-ove) Univerze, s bivšim i tadanjim dekanom msgr V. Martin-om, prof. apologetike J. Rivierom i u Internacionalnom sjemeništu svojim superiorom abbé Kiefferom. Ali uskoro sam saznao da je 12. veljače, prije pet mjeseci, u 68-oj godini, umro msgr F. X. Mathias, nekadanji rektor dijecezanskog sjemeništa, veliki svećenik musicae sacrae, kompozitor i organista »du grand orgue de la cathedrale« i — moj učitelj na Institutu Leona X. Bilo mi je ubrzo malo lakše kad sam uspio dobiti dva draga souvenira: jednu svetu sličicu s njegovom in verso, te u Sekretarijatu Fakulteta Univerze »program predavanja«, iako stari, iz g. 1932—1933, gdje stoji da je te škol. godine na općem tečaju predavao estetiku i povijest svete glazbe, na specijalnom »l'art de Palestrine« i »le Graduel de la Vaticane« na praktičnim vježbama »Composition palestrinienne«.

Kako mi, nažalost, nije na vrijeme uspjelo dobiti potrebne informacije o opsežnim radovima Mathiasa-kompozitora, želio bih barem svojim sjećanjima i zapisima komemorirati nezaboravnoga učitelja — o 40-oj godišnjici njegovoga preseljenja među rajske zbrove. Evo dakle, nekoliko sjećanja i izvadaka iz srećom sačuvanog strasbourskog »dnevnika«.

Koje li sreće za mladoga hrvatskog klerika, stipendista francuske vlade, da počne svoj svećenički studij na strasbourskoj Univezi i da bude (s još jednim samo studentom-seminaristom) primljen od »Monsieur le chanoine Mathias-a« u Institut de Leon X »de la musique sacrée«. Od F. X. Mathiasa, koji je prvi kod Pusteta objavio svoju pratnju gregorijanskoga Kyriala Missae a koju je rabio i prof. F. Dugan na kôru zagrebačke katedrale. Štoviše, imao sam sreću, kad god sam to nedjeljom i blagdanom želio, biti uz »g. kanonika« za velikim orguljama u svetištu katedrale kad je on pod tihom sv. Misom svirao. Još ga i sada vidim i čujem njegove »uzdisaje« kad je izvodio »O Gott, du frommer Gott«, divni koral i varijacije J. S. Bacha.

Svakog sam utorka kroz dvije godine s Marcelom Salinom išao u njegovu kuriju (Rue des veaux) da nam čita i komentira naše domaće zadatke. Kad se, naime, uvjerio da dostatno poznamo elementarnu teoriju, prešli smo odmah na predmet — Gregorianum. Nekoliko mjeseci morali smo »komponirati« najprije isključivo »melodije« u svim gregorijanskim načinima (modusima). Upozorio nas je da nema liturgijskoga kompozitora, pa ni ozbiljnoga muzičara, bez poznavanja liturgije. Nakon »pjevnih melodija« morali smo »komponirati« i harmonizirati u svim gregorijanskim načinima te naše melodije i popijevke (cantiques). Druge godine nas je kratkim svojim skriptama uputio u stil klasične polifonije preporučivši nam ozbiljno da čitamo Palestrinine partiture, pače da si ih izabrane nabavimo ili prepíšemo. Treću godinu, nažalost, nisam više dolazio k njemu jer sam se morao vratiti u Zagreb na odsluženje vojnog roka, završetak teologije i na ređenje.

Uoči recitala slavnoga J. Bonneta u strasb. crkvi S. Jean g. 1926. (ne na velikim Mathiasovim orguljama katedrale), s blagim smiješkom je odgovarao na naša mladenačka pitanja ovako: »Nitko ne osporava duboku pobožnost, umjetničku tehniku i izbor skladbi za orgulje g. Bonneta, pa niti njegovu zbirku *L'année liturgique pour l'orgue* koju navodno sprema. Ali, šteta da on nema potpuni i visoki odgoj kompo-

F. X. Mathias

zitora. On može moliti dnevno breviarium, ali jedan solidno izobraženi svećenik-muzičar može imati više od njega bezuvjetni preduvjet liturgijskoga kompozitora. — »A. Guilmant? Od njega sam osobno mnogo naučio ali, povrh rečenoga, on mi se čini često — »presladunjav« (»ducatre«). — »Palestrinin stil danas? Svakako poznavati pa u stanovitim okolnostima izvoditi, želi Crkva. Ali, osim u Berlinu, Aachenu i evo kod mene, ne uče ga niti poznaju. Vi imate moja mala scripta: Gregorianum, Palestrina, Bach, Beethoven, Wagner, Brahms, dakako Rheinberger i ozbiljni njemački cecilijanci, to je »credo i dekalog« svakoga ozbiljnoga muzičkoga studija.« »Zašto ne komponiram za orgulje? Oh, nažalost, ne dospijem, a morao bih, jer sve uglavnom pišem silom prilika (»sur les demandes«) — »Svećenik-glazbenik? Hja, dakako jako opasna stvar; ako nije savršena harmonija, solidno pripravljena u sjemeništu i u školi, može nastati najtužnija — kakofonija. Protivno, molite i najozbiljnije studirajte za taj najdivniji apostolat!« Prisuštvoval sam jednom njegovom predavanju na temu »Liepota svećeništva — po duhu sv. Tome Akvinca.« »Najveći živi liturgijski muzičar-organist? Hja, Bog zna, jer najveći su prema Evanđelju najpoznatiji, a za takve obični svijet — zna malo ili ništa! Ljudska i profesionalna zavist je i tu jaka. 1920. sam morao ostaviti katedru svete glazbe na Fakultetu Sveučilišta ovdje jer sam, na traženje Sv. Stolice, govorio istinu o prilikama.« — »Kada ćete moći komponirati? Po momemu, već sada komponirate, ne? A za Crkvu? E patiance«, kad sretno svršite studij. Reforma liturgijske glazbe, posebno u Francuskoj, upravo zato ovako slabo uspijeva jer je vode ljudi koji nisu potpuno osposobljeni. U Njemačkoj je svakako bolje. Uostalom, pitajte svakoga postolara, koliko je godina trebao da nauči skrojiti i sašiti pristojni par cipela!« Itd.

Sjećam se dobro da sam imao u rukama, pa i u mojoj biblioteci nekoliko njegovih Misa. Sjećam se također jako dobro da sam čitao partituru njegovoga velikoga oratorija sv. Odiliji, zaštitnici Alzacije. Sad ga još vidim kako je dirigirao velikim orkestrom i zborom ispred oltara katedrale i kod »ff« — na svoj način jako glasno — uzdisao. Zapisao sam u svojem »Pariškom dnevniku« da mi je za njegov stil rekao uvaženi muzičar Abbé Délépine, da je »tjesan« (»etroit«). Nisam tražio objašnjenje. Smatram da neću biti drzovit ako se usudim sada reći svoje mišljenje da mu je stil Misâ i oratorija strogo postpalestrinski ili rano-cecilijanski njemački. A njegove pratnje gregorijanuma mi se čine slične Duganovima. (Zato ih je Dugan i imao uza se prije svojih). Možda »prepunex«, jer ne mogu zaboraviti istinu koju mi reče dirigent-benediktinac samostana u Clervaux-u, da je Gounod rekao benediktincima — »Vaše pjevanje ne treba nikakve pratnje, pa ni moje.«